

KONFERENCE  
TEKNIK & MILJØ '18

INVITATION /

12.–13. april 2018

I samarbejde med Aarhus Kommune

# TEKNIK & MILJØ '18

## FÆLLES LØSNINGER

KOMMUNALPOLITISK KONFERENCE

SUSTAINABILITY

DIVERSITY

LET'S  
RETHINK

TILMELD DIG PÅ  
[TILMELD.KL.DK/TM18](http://TILMELD.KL.DK/TM18)

KL





# VELKOMMEN TIL TEKNIK & MILJØ '18

FÆLLES LØSNINGER handler om, at gode løsninger findes i fællesskaber mellem kommunerne og i fællesskaber på tværs af velfærdsområderne. Der findes gode og nye løsninger, når vi arbejder på tværs af fagligheder og i fællesskaber mellem det offentlige og det private. FÆLLES LØSNINGER er temaet, når KL på TEKNIK & MILJØ '18 samler kommuner og andre aktører til to dages dialog og erfaringsdeling om mulighederne i at finde løsninger i forskellige former for fællesskaber.

Behovet for FÆLLES LØSNINGER presser på inden for mange hjørner af teknik og miljø i kommunerne. Stigende vandmængder sætter pres på vores byer og kyster – og FÆLLES LØSNINGER skal findes i samarbejder mellem det offentlige, virksomheder, vidensinstitutioner og borgerne. På det almene boligområde ser kommunerne på tværs af velfærdsområderne og viser, at dialog mellem dem der bygger, dem der byplanlægger, og dem der arbejder med beboersammensætningen i udvalgte boligområder skaber de bedste løsninger.

I plenum vil vi kredse om FÆLLES LØSNINGER som tema, men på konferencens strategiske møder kan man vælge at deltage i sessioner: Cirkulær økonomi, blandede boligområder, mobilitet, teknologispring, politikerroller, borgerinddragelse eller kundetyper i byggesagsbehandlingen.

På konferencens anden dag har deltagerne muligheden for at gå i dybden med udvalgte fagområder inden for teknik og miljø. Vi tilbyder otte temamøder med fokus på emnerne: Omdannelseslandsbyer, kystbeskyttelse, strategisk ejendomsadministration, nøgletal på vejområdet, klimatilpasning/beredskab, affald som ressource og byudvikling. Endelig vil der være et forløb for de nye politikere, som gerne vil have en lynintroduktion til teknik- og miljøområdet. Deltagerne kan vælge to ud af otte forskellige temamøder.

KL arrangerer TEKNIK & MILJØ '18 i samarbejde med Aarhus Kommune, som også er vært for konferencens 23 udflugter.

# PROGRAM

## TORSDAG DEN 12. APRIL 2018

- 08.00 Morgenkaffe i standområdet**
- 9.00 Velkomst v. Bünyamin Simsek, rådmand for Teknik og Miljø, Aarhus Kommune**
- 9.10 Plenum oplæg**
- 10.10 Strategiske møder**  
*Se beskrivelse af strategiske møder på side 4*
1. Den cirkulære kommune
  2. Fremtidens lokalpolitikker
  3. Blandede boligområder
  4. Disruption
  5. Mobilitet – Mulighederne som kommunalpolitikker
  6. Kender du typen?
- 11.40 Pause i standområdet**
- 12.10 Formand for KL's Miljø- og Forsyningsudvalg**
- 12.25 Tale v. Esben Lunde Larsen, miljø- og fødevareminister**
- 13.00 Frokost og besøg hos stande**
- 14.00 Kommuner i FÆLLES LØSNINGER**  
I Aalborg, Kolding og Fredensborg Kommune er de optaget af, at de gode løsninger findes i fællesskaber med nabo-kommunerne, i fællesskaber på tværs af velfærdsområderne og i fællesskaber mellem det offentlige og det private. Hør kommunerne fortælle om, hvordan de lykkes med FÆLLES LØSNINGER.
- 15.20 Præsentation af udflugter**
- 15.40 Udflugter**  
*Se beskrivelser af udflugter på side 6*
- 17.30 Hjemkomst og netværk i standområdet**
- 18.30 Velkommen til middag i standområdet**
- 19.00 Aftenarrangement med spisning**
- 01.00 Tak for i dag**

## FREDAG DEN 13. APRIL 2018

- 7.00 Aktivitetstilbud for de morgenfriske**  
*Tilvalg ved tilmelding*
- Løbetur til Riis Skov
  - Yoga i Dome of Visions
  - Fugletur til Brabrand Sø på el-cykel
- 8.00 Morgenkaffe i standområdet**
- 8.50 Aarhus siger godmorgen**
- 9.10 Plenum oplæg**
- 9.50 Temamøder runde 1**  
*Se beskrivelse af temamøder på side 12*
1. Landdistriktsudvikling, herunder den nye planlov
  2. Velkommen til kommunal teknik- og miljøpolitik
  3. Nøgletal på vejområdet
  4. Kystbeskyttelse
  5. Følger
  6. Strategisk ejendomsadministration – Kommunernes ejendomme som ramme for mere velfærd
  7. Affald som ressource
  8. Hvordan skaber vi gode byer?
- 10.50 Pause i standområde**
- 11.20 Temamøder runde 2**  
*Se beskrivelse af temamøder på side 12*
1. Landdistriktsudvikling, herunder den nye planlov
  2. Velkommen til kommunal teknik- og miljøpolitik
  3. Nøgletal på vejområdet
  4. Kystbeskyttelse
  5. Følger
  6. Strategisk ejendomsadministration – Kommunernes ejendomme som ramme for mere velfærd
  7. Affald som ressource
  8. Hvordan skaber vi gode byer?
- 12.20 Plenumoplæg og afslutning – vi ses i 2019**
- 13.00 Lunchbag to-go**





## STRATEGISKE MØDER

### Plads til tværfaglige emner og debat

De strategiske møder behandler tværfaglige og strategiske emner, og der vil være plads til debat undervejs.

### Tid og sted

De strategiske møder finder sted torsdag den 12. april kl. 10.10-11.40 – ved tilmelding kan vælges ét strategisk møde pr. deltager. Der er deltagerbegrænsning til møderne – først til mølle.

### 1. Den cirkulære kommune

Cirkulær økonomi kan indgå i kommunens strategier, planer og forsyninger, i erhvervsudviklingen, i indkøb og udbud samt byggeri og anlæg. Der er nye rammebetingelser på vej fra EU og Staten. Kom og bliv "klogt rundtosset". Få idéer til at skabe værdi og resultater med cirkulær økonomi i kommunen. Vi deler viden og erfaringer om de gode eksempler, du kan tage med hjem.

#### Oplægsholdere:

Maja Johannesen, research analyst hos Ellen MacArthur Foundation  
Michael Damm, chef for Bæredygtighed og Udvikling, Aalborg Kommune

### 2. Fremtidens lokalpolitikker

Det kommunale folkestyre er under forandring. Det gælder ikke kun kommunernes opgaver og rolle, men også selve det politiske arbejde og rollen som kommunalpolitiker. Hvordan kan man udfylde det politiske hverv i teknik- og miljøudvalget – med respekt for hinandens forskelligheder? Hvordan kan man organisere det politiske arbejde på området? Og hvordan sikre man gennemsigtighed og demokratisk forankring? Vi skal høre mere om KL's fem gode råd til kommunalpolitikere, formuleret af og til politikere i kommunalbestyrelserne. Derudover skal vi høre om konkrete erfaringer med brugen af borgerudvalg (§17, stk. 4 udvalg) som én af vejene til et mere involverende lokaldemokrati på miljø-, plan- og udviklingsområdet.

#### Oplægsholdere:

Hans Schou, byrådsmedlem i Aarhus Kommune  
Arne Bisgaard, udvalgsformand i Skive Kommunes Landsbyudvalg  
Steen Christiansen, borgmester i Albertslund Kommune



### 3. Blandede boligområder

Med blandede boligområder (almen/privat/erhverv) kan man skabe større mangfoldighed, tryghed og trivsel for borgerne i byen. Det er et virkemiddel både ved initiativer i eksisterende (udsatte) boligområder, men også når nye byområder planlægges. Hvis det skal lykkes, stiller det krav til en politisk strategi i kommunen. Men hvilke værktøjer har man som politiker og hvilke erfaringer har man allerede gjort sig?

*Oplægsholdere:*

*Claus Bech-Danielsen, professor ved Aalborg Universitet  
M.fl.*

### 4. Disruption

Disruption eller teknologispring? Er din kommunes på vej til at blive disruptet? Hvad er disruption i forhold til den almindelige teknologiske udvikling? Kan man forudsige disruption og bruge den til at udvikle den kommunale opgaveløsning? Hvordan påvirkes de demokratiske processer? Kom og bliv klogere på hvordan disruption påvirker din kommune og hør om konkrete eksempler på teknologiske muligheder, der har potentiale til disruption i en kommunal sammenhæng.

### 5. Mobilitet – mulighederne som kommunalpolitiker

Som kommunalpolitiker har du en række muligheder for at påvirke transport og mobilitet i din kommune. Dine valg kan have overraskende stor betydning for vækst og beskæftigelse i kommunen og for især unge og ældres mulighed for at komme rundt. Mødet giver en dig en række facts om det kommunale handlerum (og konsekvens), og vi hører om, hvordan andre kommuner aktivt har taget bolden op, og fx tænker mobilitet sammen med andre vigtige mål i kommunen.

*Oplægsholdere:*

*Dorthe Nøhr, administrerende direktør i Movia  
Trine Bunton, senior chefkonsulent, Transport Cities and Client  
Concultyancy, Rambøll*

### 6. Kender du typen?

Kommunernes sagsbehandlingstider og service fremhæves ofte som væsentlige for, at virksomheder kan skabe vækst og arbejdspladser. En god dialog om, hvad der kan lade sig gøre, og hvordan processen forløber, betragtes af mange som afgørende for, at de kan planlægge et byggeprojekt eller sætte nye miljøaktiviteter i gang uden forsinkelse og dermed fastholde og udvide deres aktivitet. Kommunernes tilgang til service har derfor stor betydning for, at der kan skabes og fastholdes arbejdspladser i lokalområdet. Spørgsmålet er, om man ved at identificere servicebehovene, hos de borgere og virksomheder, der henvender sig hos teknik og miljø, kan styrke den enkeltes serviceoplevelse og samtidig reducere sagsbehandlingstiden?

*Oplægsholdere:*

*Lone Johannsen, chefkonsulent i KL  
Henrik Andersen, direktør for Andersen&Partners Management  
Consulting  
Thomas Ritter, professor ved CBS  
Mette Preisler, afdelingschef i Rudersdal Kommune  
Lene Louise Buur, teamleder i Vesthimmerlands Kommune*





## UDFLUGTER

På årets udflugter er der mulighed for at se, hvordan Aarhus Kommune arbejder med temaer som øget mobilitet, bedre byliv, cirkulær økonomi, gentænkt kommune, letbane, mangfoldig boligudvikling, kultur, erhvervsudvikling, natur, affald, teknologi, klima og bæredygtighed.

En del af turen indebærer kortere eller længere gåture, hvorfor vi anbefaler at tænke i praktisk fodtøj.

Vi bestræber os på at fylde tiden ud med oplæg under transporten – særligt på vejen ud. På vejen hjem kan du hvile ørerne, telefonere eller tale med sidemanden.

Praktisk information om udflugterne bliver løbende opdateret på [tilmeld.kl.dk/tm18](mailto:tilmeld.kl.dk/tm18)

### 1. Byliv og biler? Ny Mobilitetsplan for Aarhus Midtby

Flexgader, bylivsindex og midlertidig begrønning er centrale virkemidler i den nye mobilitetsplan for Aarhus Midtby. Planen sammenfatter byplanlægning og trafikplanlægning. Den skal sikre balance mellem mobilitet og byliv og er i lige så høj grad en bylivsplan som en klassisk trafikplan. På gåturen rundt i byens hjerte ser vi både på udfordringer og konkrete løsninger, der forener fremkommelighed og byliv, inden vi runder af med den nye havnefront og det robotstyrede parkeringsanlæg under DOKK1.

*Guider: Morten Skou Nicolaisen og Charlotte Kjær Petersen/Teknik og Miljø og Sander Jensen/Mejlgadekvarterets Gadelaug*

Gåtur / Maks. 20 deltagere

### 2. Aktiv transport – win-win

Aktiv transport er motion til og fra arbejde eller uddannelse og en god mulighed for at være aktiv i hverdagen uden at miste tid til daglige rutiner. Flere forskningsresultater viser, at de, der benytter sig af cyklen som transportmiddel, har signifikant lavere BMI, lavere blodtryk og fedtprocent og lavere risiko for at udvikle hjerte-karsygdomme og diabetes. Der er oveni en positiv sammenhæng mellem mental sundhed og aktiv transport. Gå med på tur i den aktive transports tegn og hør oplæg om forbindelsen mellem mobilitets- og sundhedspolitik fra både Aarhus Kommune og Region Midt. Turen slutter med besøg, oplæg og dialog på Centrum for velfærds- og sundhedsteknologi på DOKK1.

*Guider: Gustav Friis/Teknik og Miljø, Jes Bak Sørensen/DEFACTUM og Otto Ohrt, Sundhed og Omsorg*

Gåtur / DOKK1 / Maks. 25 deltagere

### 3. Kulturhovedstad 2017 – hvad tager vi med os?

I 2017 var Aarhus Europæisk Kulturhovedstad – et år, hvor 1.400 arrangementer og events løb af stablen. Hvad kan man tage med sig i årene frem? Hvad er legacy af 2017? Hvad har kulturhovedsåret betydet for byen og for Teknik og Miljø? Vi tager til Salling Rooftop, hvor Salling A/S' direktør Marianne Bedsted byder velkommen med en rundvisning af et nyt populært byrum 27 meter over gadeniveau. Derefter sætter vi fokus på, hvad kulturhovedstadsåret har efterladt sig af andre fysiske spor i byen? Hvilke hensyn har entreprenører m.fl. skulle tage i forhold til, at mange skulle deles om pladsen? Nye måder at kommunikere og arbejde med myndighedstilladelser. Hvordan man i et nyt trusselsbillede håndterer mange mennesker i byen? Og hvordan arbejder man effektivt og smidigt sammen med et stort korps frivillige?

*Guider: Marianne Bedsted/Salling A/S, Kim Gulvad Svendsen/Teknik og Miljø, og Susanne Hyldborg Jensen/Visit Aarhus*

Gåtur / Salling Rooftop / Maks. 25 deltagere



#### 4. Et nyt brokvarter

Et gammelt erhvervsområde helt centralt i Aarhus er under hastig forandring fra industri til by. Byrådet har vedtaget en udviklingsplan, der sætter rammerne for et sammenhængende byområde, og hvor visionen er at skabe en karré-by med intime gaderum, kontorer, butikker og et blandet boligudbud med plads til børnefamilier. Søren Frichs Vej er trafiknerven, der bliver den nye travle bygade, mens den grønne nerve udgøres af Ådalen og Brabrandstien. Nærheden til naturen skal være kendetegnende for bydelens byrum med grønne facader og træer i gaderne. Kom med på rundtur, hør oplæg og vær med til at diskutere, hvordan kommuner kan blive bedre til at arbejde med helhedssyn i planlægningen, hvor Aarhus bl.a. vil præsentere et nyt 360 graders dialogværktøj.

*Guider: Carsten Lützen og Helle Kalle Sø/Teknik og Miljø og repræsentanter fra Arkitema, Casa og Enggård*

Gåtur / Maks. 25 deltagere

#### 5. Når byen bliver digital

Turen går til DOKK1, hvor vi får en introduktion til nogle af de digitale løsninger, som Aarhus Kommune arbejder med. Vi kommer til at høre om et "smalbåndsnetværk", som sender små datapakker over lange afstande med meget lavt strømforbrug. Teknologien rummer et utal af muligheder, som hidtil har været stærkt begrænsede pga. dyre etableringsomkostninger. Derudover skal vi høre om digitale løsninger i trafikken, som kan forbedre fremkommeligheden og reducere CO<sub>2</sub>-udledningen. Til sidst hører vi om "Aarhus Borgertip" – en app og online formular, hvor borgerne kan give besked om skader og manglende vedligeholdelse samt "Opdag Aarhus" – en app med tip og rutevejledninger til dem, som vil opleve Aarhus på egen hånd.

*Guider: Bo Fristed/Kultur og Borgerservice samt Helle Holm Vinther og Søren Toksvig Jensen/Teknik og Miljø*

Gåtur / DOKK1 / Maks. 25 deltagere

#### 6. Genbrug og genanvendelse på Godsbanen

Vi sætter spot på cirkulære, grønne løsninger med besøg hos letbaneværkstedet og genbrugsstationen REUSE. På letbaneværkstedet vil deltagerne få en rundtur og se, hvordan bæredygtige løsninger er integreret på mange planer i forhold til Aarhus Letbane – fra regnvandsvask af togene til det grønne tag, der rensner luften og styrker biodiversiteten. REUSE er byens centralt beliggende gentænkte genbrugsstation. Stedet har ca. 350 besøgende om dagen og en omsætning på ca. 10 tons om ugen. Hos REUSE vil vi høre om, hvad der har skabt succesen, og hvor der stadig er udfordringer ift. at genanvende så mange ressourcer som muligt. Desuden vil vi høre om, hvordan frivillige og borgere uden for arbejdsmarkedet inddrages og se eksempler på, hvordan stedet bruges til at undervise skoleklasser i genbrug og upcycling.

*Guider: Daglig leder/Teknik og Miljø og Jens Velling/Aarhus Letbane I/S*

Gåtur / Aarhus Letbanes værksted / REUSE / Maks. 30 deltagere

#### 7. Aarhus vokser – og byggesagsbehandlingen følger med

Aarhus vokser med 5.000 indbyggere om året, og det stiller krav om mange nye boliger. Aarhus ønsker primært, at det sker ved fortætning fremfor byudvikling på bar mark. Byggeri fortæller om erfaringerne med at være myndighedsafdeling, når der skal bygges tættere i en eksisterende by. Hvordan sikres de mange politiske ønsker om, at alle nye byggerier skal have høj kvalitet, gode opholdsarealer, være grønne og ikke genere omgivelserne – når der ikke er mere plads? Hvordan opnår man projekter med spændende arkitektur, når der ikke er juridiske hjemler i byggeloven, der handler om god arkitektur? Hør endvidere om hvorfor og hvordan Aarhus har gennemført en omfattende omorganisering af Byggeri og om afdelingens løbende samspil med kunderne. Oplægget afsluttes med rundtur på Aarhus Rådhus – Arne Jacobsen og Erik Møllers berømte funkis-bygning. Vi hører om Rådhusets historie og arkitektur – og hører om udfordringerne ved at energirenovere den fredede bygning, som indgår i Aa+ energirenoveringsprogrammet.

*Guider: Torben Simonsen, Ann Hamborg og Casper Sønnichsen /Teknik og Miljø*

Gåtur / Aarhus Rådhus / Maks. 25 deltagere





### 8. Ren by og fremtidens skraldespand

I 2008 gik Aarhus til kamp mod skraldet. I fællesskab skulle borgere og kommune arbejde for en renere by. Turen går forbi DOKK1, hvor der fortælles om affald i åen og havnen (samarbejde med lokale kajakforeninger). Turen fortsætter langs havnepladsen, videre til Nørreport, hvor vi skal se en mur som kommunen har "adopteret" fra en borger. Turen tilbage går gennem Studsgade, Volden og Frederiksgade, hvor vi gør et holdt for at snakke om fremtidens skraldespand (et samarbejde mellem Aarhus og København). Undervejs kan I høre om økonomi og tilfredshedstal, der viser at der er nedre grænse for, hvor få midler man kan bruge på renhold – og samtidig, hvor stor en effekt det har, når frivillige tager en tårn. Vi skal også møde nogle kontanthjælpsmodtagere der er med til at give byen et renholdelsesløft.

Guider: Tenna Olsen/Teknik og Miljø

Gåtur / Maks. 25 deltagere

### 9. Liv, lys og attraktive byrum

Hvordan gør man det centrale Aarhus mere grønt, når der er mangel på plads, og der foreligger utallige ønsker til anvendelse. Vi ser på, hvordan en af Aarhus' centrale og markante torv er gået fra parkering til nu at rumme liv og aktiviteter, og på hvordan der skabes liv, når kommunen giver arrangører vejledning og sparring til arrangementer og aktiviteter. På torvet præsenteres projektet Lys på Aarhus, der skal skabe attraktive byrum, gader og pladser, der kan forme og understøtte byens liv, og som er blevet en naturlig del af bybilledet på bl.a. Bispetorget.

Guider: Repræsentant/Schönherr, Martin Højholt, Cecilie Have Hørlyck og Marie Overgaard Nielsen/Teknik og Miljø

Gåtur / Bispetorget / Maks. 25 deltagere

### 10. Samskabelse – værdien af at frisætte byen til aarhusianerne

Aarhusianerne skaber byhaver, gadefællesskaber og andre tiltag i byens rum. Hør hvordan Team Medborgerskab de sidste 3 år har praktiseret og tænkt samskabelsesprocesser. Det handler om, hvordan vi udvikler byers demokrati og sociale sammenhængskraft samt udfordrer de traditionelle samfundsroller. Vi lever i en brydningstid, hvor vi understøtter samfundets udvikling og velfærd med afsæt i øget tilpasning og fællesskabelse. Team Medborgerskab arbejder derfor på at udvikle et evalueringværktøj specielt designet til frivillighed og samskabelse i samarbejde med bl.a. Aarhus Universitet. Redskabet synliggør sociale, kulturelle og samfundsøkonomiske gevinster og potentialer.

Guider: Pernille Villesen og Christian Brødsgaard Eschen/Teknik og Miljø

Gåtur / Maks. 25 deltagere

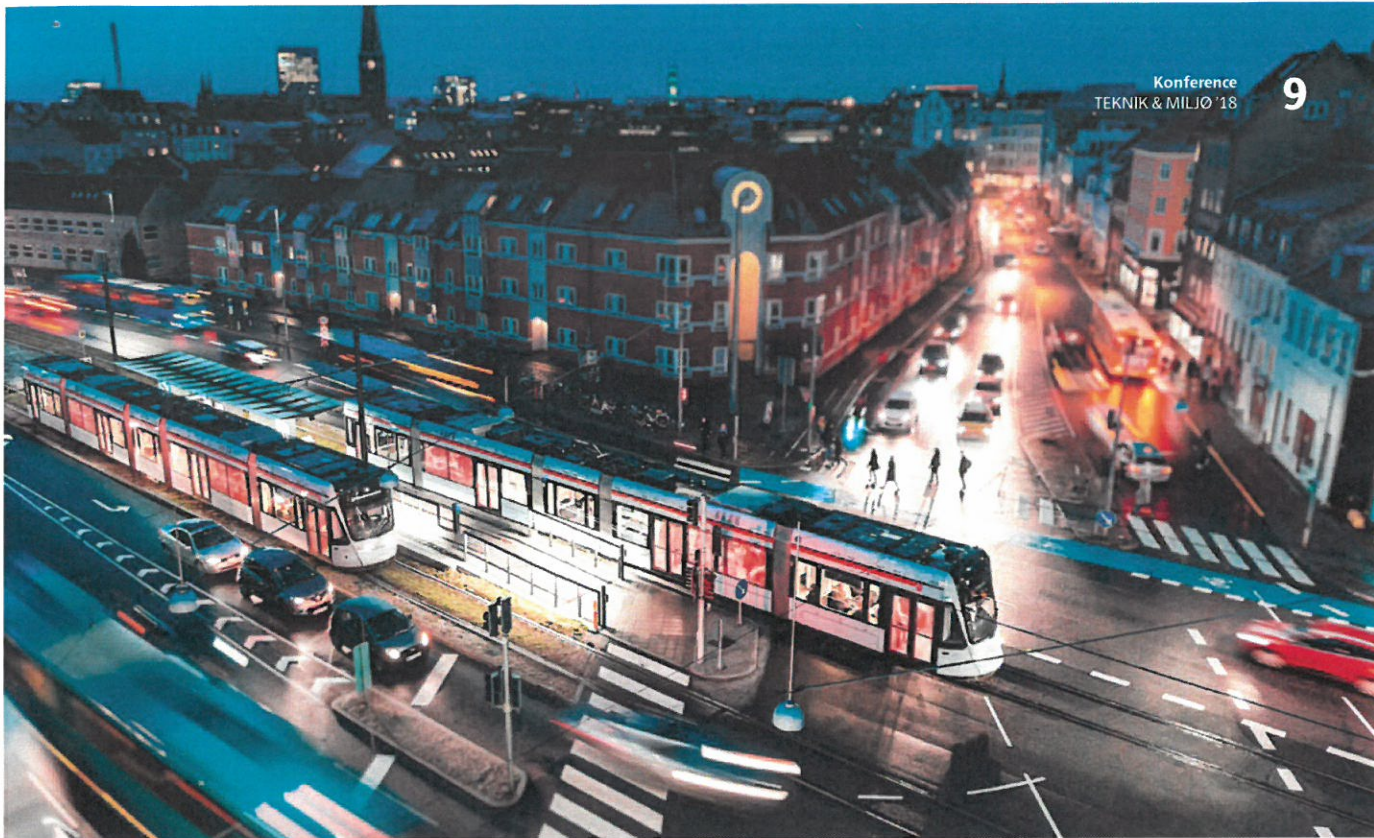
### 11. Sydhavnskvarteret – organisering af fremtidens byudviklingsprojekter

Sydhavnskvarteret er et gammelt industriområde, som er under omdannelse til et nyt og levende erhvervs-kvarter. Området rummer blandt andet markant kulturhistorie, kreative iværksættervirksomheder, kunstnere og en række tilbud til socialt udsatte. En del af visionen for udviklingen er at sikre, at disse funktioner også præger området i fremtiden. Der arbejdes derfor meget med organiseringen, og en bydelsforening er under etablering. Foreningen skal sikre et stærkt samarbejde og partnerskab mellem aktørerne i området. Vi møder Sydhavnsforeningen og hører om samarbejdet med Aarhus Kommune og om planerne for udviklingen af området, herunder vartegnet Kulkransporet.

Guider: Steen Hestbek og Palle Feldborg Olesen/Teknik og Miljø og repræsentant/Sydhavnsforeningen

Gåtur / Bylageret / Maks. 30 deltagere





### 12. Baller, flis og grøn omstilling – besøg Aarhus' nye biomassefyrede kraftvarmeværk

Bemærk, at denne tur først slutter kl. 18

Danmarks grønne omstilling tog i 2017 et kæmpe skridt, da det biomassefyrede kraftvarmeværk i Lisbjerg ved Aarhus blev indviet. Værket fyrer med halm og flis og udgør et væsentligt led i den grønne omstilling, der skal gøre Aarhus Kommune CO2-neutral i 2030 og Danmark fri af fossile brændsler i 2050. På denne tur skal vi på rundvisning og opleve det imponerende anlæg og bl.a. se de automatiske kraner, som håndterer 12 bigballer af gangen. På turen derud vil vi høre om fremtidens fjernvarme i Aarhus og hvilke udfordringer, byen står overfor.

Guider: Hanne Rasmussen/Teknik og Miljø

Letbane- og gåtur / Lisbjerg / Maks. 30 deltagere

### 13. Danmarks første letbane – bæredygtig transport, der booster erhvervsudviklingen

Bemærk, at denne tur først slutter kl. 18

Aarhus Letbane binder Aarhus tættere sammen med forstæderne og nabokommunerne og sikrer, at Aarhus kan blive ved med at vokse og samtidig blive en endnu bedre by at bo i. Letbanens første etape forbinder de eksisterende stationer på Aarhus Nærbane med nye stop fra Aarhus Ø langs Randersvej til bl.a. Aarhus Universitet, Universitetshospitalet i Skejby og Business Park Skejby. Etape 1 tilbyder dermed østjyderne en nem, hurtig og direkte forbindelse til tusindvis af job og studiepladser. Kom på tur og hør om de forskellige etaper af letbanen i regionen og mød repræsentanter fra Business Park Skejby og VIA University til en dialog om, hvordan god offentlig transport kan skabe udvikling for erhvervslivet.

Guider: Luise Pape Rydahl og Lars Høeberg/Teknik og Miljø og Arne Vesterdal/Business Park Skejby

Letbanetur / Maks. 30 deltagere

### 14. Lisbjerg – midt i landskabet og samtidig en del af Aarhus

Bemærk, at denne tur først slutter kl. 18

Lisbjerg er blandt Danmarks største byudviklingsprojekter og har en unik beliggenhed kun 9 km fra Aarhus Midtby. Vi kører fra Aarhus H med den nye letbane til Lisbjerg, som skal udbygges gradvist, forventeligt over de næste 40-50 år. Fuldt udbygget kommer Lisbjerg til at rumme op mod 25.000 indbyggere og tusindvis af arbejdspladser. Vi skal høre om udviklingsplanerne, herunder hvordan der arbejdes med Lisbjerg som modelby for cirkulær økonomi og smart city-principper, og hvordan vand- og jordhåndtering har spillet ind på planerne. Herefter besøger vi boligforeningen Ringgårdens byggeri Bakkehusene, som er lavenergiboliger med en 2020-energi-standard i bæredygtigt design og materialer.

Guider: Mia Hørup og Grethe Skriver Jensen/Teknik og Miljø og Palle Jørgensen/Ringgården

Letbane- og gåtur / Lisbjerg / Maks. 30 deltagere

### 15. Aarhus Cykelby – smag på fremtidens cykeloplevelser

Bemærk, at denne tur først slutter kl. 18

Cykeltur på elcykler fra Danmarks første cykelgader i Aarhus Midtby til Skejby og Lisbjerg via nye og innovative supercykelstier. Deltagerne vil opleve, hvordan broer langs letbanen og serpentinersving gør det muligt at overkomme de bakkede omgivelser, mens sansehaver og kunst langs cykelstien gør turen til meget mere end transport. Stop undervejs til en snak med borgere og pendlere om udfordringer og muligheder ved flere kilometer på cyklen.

Guider: Pablo Celis/Cykelby Aarhus og Sander Jensen/Mejlgadekvarterets Gadelaug

Cykeltur (elcykel) / Maks. 15 deltagere



### 16. Klimatilpasning – sluse, byrum og private haver

DMI har vurderet, at Aarhus i år 2100 sandsynligvis vil opleve en generel stigning i havniveauet på op mod 80 cm. Der er knyttet store samfundsmæssige værdier til de kystnære områder – og til Aarhus Midtby i særdeleshed. For 10 år siden var Aarhus få cm fra først at blive oversvømmet af en kraftig stormflod og senere af regn- og smeltevand – oversvømmelser, der potentielt ville have medført skader i milliardklassen. Vi tager cyklen og besøger Aarhus Å ved DOKK1 og havnen. Her har Aarhus Kommune etableret en sluse med pumpeanlæg, som forebygger oversvømmelser af midtbyen. Vi kører fra havnen til Riisskov og Riisvengen, hvor alt regnvand i fremtiden håndteres på overfladen i blå-grønne løsninger i både det offentlige byrum og i private haver. Det kommunalt ejede forsyningsselskab Aarhus Vand fortæller om, hvordan Aarhus i de kommende år klimatilpasses med nye løsninger, hvor mange interesser forsøges tilgodeset.

Guider: Mogens Bjørn Nielsen og Signe Iversen/Teknik og Miljø og Anne Laustsen/Aarhus Vand

Cykeltur (elcykel) / Maks. 15 deltagere

### 17. From trash to treasure – cirkulær økonomi

Bemærk, at denne tur først slutter kl. 18

Arbejdet med cirkulær økonomi rummer både store muligheder – men også store udfordringer. Denne udflugt vil have fokus på, hvordan Aarhus Kommune arbejder med cirkulær økonomi og de erfaringer, kommunen har gjort sig. Efter et indledende oplæg skal vi – i rammerne af en genbrugsstation med cirkulær økonomi som centralt omdrejningspunkt – høre om projektet REWARA, som på mange måder var startskuddet til at afdække det cirkulære potentiale i Aarhus. Herefter kommer det kommunale initiativ AVA Green på banen, som leverer produkter til den bæredygtige by fremstillet af affald fra aarhusianerne. Vi får syn for sagen, når vi bestiger det græsklædte tag på Moesgaard Museum, som AVA Green har leveret vækstjorden til.

Guider: Hanne Tokkesdal og Benny Stjernholm/Teknik og Miljø

Bus- og gåtur / Moesgaard Museum og Malling / Maks. 30 deltagere

### 18. En blandet by for alle – boligpolitik i praksis

Aarhus fik i 2015 sin første boligpolitik i næsten 30 år. Samtidig har byrådet vedtaget pakken "Hjem til Aarhus", som med 400 almene familieboliger om året frem mod 2020 skal bidrage til boligpolitikens vision om, at "alle aarhusianere har mulighed for at bo i en god bolig i en by med social balance". Hvordan går det med opfyldelse af målene? Vi tager til Psykiatrisk Hospital i Risskov, som står over for omdannelse, ser området og hører om brugen af planlovsredskabet, som giver mulighed for at stille krav om op til 25 % almene boliger i private udviklingsprojekter. Vi hører om AABs projekt, hvordan Aarhus Kommune søger at sikre kvalitet i almene boliger, og om arbejdet for social mangfoldighed i byområder som helhed.

Guider: Michael Tolstrup/Teknik og Miljø og Morten Strunge/AAB

Bus- og gåtur / Psykiatrisk Hospital Risskov / Maks. 30 deltagere

### 19. Fysisk planlægning er erhvervs politik!

I Aarhus arbejder vi på at understøtte fremkomsten af business innovation districts, som inden for 1-2 km<sup>2</sup> rummer både store virksomheder, start ups, videninstitutioner og byliv. Innovation districts udråbes ofte som en af kilderne til fremtidens vækst og velfærd. På udflugten kører vi gennem en række af byens iværksætter- og innovationsmiljøer i centrum og langs letbanen. Udflugten giver inspiration til, hvordan man aktivt kan understøtte koblingerne mellem mellem erhvervs politik, fysisk planlægning og levnet bymiljø.

Guider: Jan Beyer Schmidt Sørensen/Borgmesterens Afdeling og Michael Troelsen/Teknik og Miljø

Bustur / Maks. 25 deltagere







## 20. Kraner og gennembrud – nyt liv til Gellerup

Bemærk, at denne tur først slutter kl. 18

Aarhus Kommune og Brabrand Boligforening er i fuld gang med at udvikle Gellerupområdet til en attraktiv og multifunktionel bydel. Nye rækkehuse og byhuse, kollegier, erhverv og arbejdspladser skal skabe ny kvarterer, bidrage til en spændende og blandet bydel og sikre sammenhæng med den omkringliggende bystruktur. De fysiske forandringer begynder at kunne ses i området, og de første private byggerier er på vej op. Vi bevæger os gennem området, snuser til Aarhus Kommunes nye kontorbyggeri i området og slutter i Aarhus Kommunes og Brabrand Boligforenings infohus, hvor vi hører om arbejdet med helhedsplanen, herunder midlertidige tiltag og faciliteter for iværksættere.

*Guider: Trine Kyed/Borgmesterens Afdeling, Ole Bech, Brabrand Boligforening, Heidi Frostholt Holch/Kultur og Borgerservice og Stephen Willacy/Stadsarkitekt i Aarhus*

Bus- og gåtur / Maks. 30 deltagere

## 21. Rewilding – kan det blive vildere?

Oplev Geding-Kasted Mose, hvor der på 150 ha er skabt en ny, bedre og mere sammenhængende natur. Vi hører om mosens, der gøres "selvforvaltende" og mere dynamisk, fordi den vilde natur fremmer biodiversiteten. Vi ser helårsgræsningen med galloway kvæg, vandbøfler og vildheste i én stor indhegning. Rewilding.dk fortæller om arbejdet som dyreholder og ansvarlig for den daglige drift i Kasted Mose. Det kommunalt ejede forsyningselskab Aarhus Vand supplerer med fortællingen om Kasted Værket og drikkevandsbeskyttelsen i området. På busturen hører vi bl.a. om den omfattende baseline kortlægning af biodiversiteten i området, hvor der er fundet 27 rødlistede arter og 39 nye arter for Danmark.

*Guider: Lars Eg Hoppe/Teknik og Miljø, Peer Ravn/Rewild.dk og Bo Vægter/Aarhus Vand*

Bus- og gåtur/Kasted Mose (gummistøvler eller lignende anbefales) / Maks. 25 deltagere

## 22. Helhedsorienteret energirenovering med glade brugere – det er godt for (næsten) alt! Og så kan du gøre det selv ...

Her er mulighed for at komme tæt på Danmarkshistoriens største kommunale energirenoveringsprojekt, Aa+. Turen starter med en generel introduktion til Aa+ projektet, og herefter vil der være rundvisning på Rundhøjskolen, som har gennemgået en omfattende energirenovering under Aa+ projektet. I rundvisningen er der fokus på helhedstankegangen bag energiprojektet. Borgere, brugere, skolen, udførende rådgivere og virksomheder vil fortælle om deres deltagelse i projektet og hvordan det har påvirket deres dagligdag. Aa+ energirenovering gennemføres på alle størrelse og typer bygninger, og projektkonceptet er fuldt skalerbart. Se mere om projektet på [aarhus.dk/aaplus](http://aarhus.dk/aaplus).

*Guider: Karen Margrethe Høj og Jakob Kaiser/Teknik og Miljø*

Bustur / Rundhøjskolen / Maks. 30 deltagere

## 23. Byliv, der betaler sig

Tusindvis af nye indbyggere flytter hvert år til Aarhus. De søger mod centrum – til det pulserende byliv og de urbane fællesskaber. Det samme gør private virksomheder, uddannelses- og kulturinstitutioner. Men hvordan skabes rammerne for det gode byliv? Skal vi stille krav til de lokale byudviklere eller gå i dialog med dem? Hvordan kan vi anvende midlertidige aktiviteter strategisk til at skabe identitet i nye byområder? Disse spørgsmål og mange flere tages op til debat i et indledende oplæg omkring, hvordan Aarhus som kommune arbejder med byudvikling. Efter oplæg og debat i Dome of Visions tager vi en tur til Aarhus Ø og diskuterer læringspunkter og erfaringer.

*Guider: Bente Lykke Sørensen / Teknik og Miljø og developer Rune Kilden*

Bustur / Dome of Visions / Aarhus Ø / Maks. 30 deltagere





## TEMAMØDER

Temamøderne går i dybden med specifikke og aktuelle emner, hvor deltagerne via oplæg og dialog med videnspersoner inden for området kan dele erfaringer, få viden og inspiration med hjem til brug i egen kommune.

### Vælg 2 møder på dag 2

Temamøderne ligger på dag 2, fredag den 13. april 2018, og hver deltager skal tilmelde sig 2 temamøder ved tilmelding. Der er deltagerbegrænsning på møderne – først til mølle.

#### 1. Landdistriktsudvikling, herunder den nye planlov

Hvordan skaber vi nyt liv i vores landsbyer? Er det gode liv på landet endegyldigt forbi og skal vi bare overlade landområderne til landbrugsproduktion, vindmøller og natur? Eller er der – nogle steder – et grundlag for fornyet bosætning? Hvad kræver det i så fald af os som kommunalpolitikere? Og af de lokale borgere, som ønsker at bevare lige netop deres landsby? Hvor skal vi understøtte en udvikling, og hvor er der behov for en grundig forventningsafstemning med vores borgere om fremtidsperspektiverne? På temamødet kommer vi også ind på de nye muligheder i planloven.

*Oplægsholder:*

*Arne Boelt, borgmester i Hjørring Kommune*

#### 2. Velkommen til kommunal teknik- og miljøpolitik

Temamødet er en dobbeltsession især målrettet kommunalpolitikere, der er nye på teknik- og miljøområdet. Der gives en generel introduktion til området med fokus på:

- De vigtigste aktuelle politiske temaer – nu og fremadrettet.
- Hvad er stort, og hvad er småt? Vi skal drøfte kommunernes handlerum og mulighederne for på teknik- og miljøområdet at sikre gode rammer for vækst og udvikling?
- Hvilke roller kommunalpolitikere kan og skal spille i dag?
- Hvordan man sikrer det bedst mulige samspil med borgere, virksomheder og andre lokale aktører og skaber fælles resultater?

#### 3. Nøgletal på vejområdet

Vejområdet med alle dets veje, stier, fortove, broer, belysning, gadefejning og snerydning koster kommunerne 5 milliarder kr. om året til drift og vedligeholdelse. Opgaverne har kommunerne godt styr på, men når kommunerne skal sammenligne økonomien i opgaverne kniber det. Derfor satte 17 kommuner og KL sig i 2017 sammen og definerede 10 nøgletal med enheder og beskrivelse af serviceniveau i projekt Nøgletal på vejområdet. I 2018 vil vi om muligt have alle kommuner med, for så begynder vi at kunne se effekter af forskellige samarbejder, kontrakter og fælleskøb. To kommuner vil præsentere, hvordan de har brugt nøgletallene i forvaltningen og politiske udvalg. KLS Økonomiske Sekretariat fortæller om vigtigheden af solide nøgletal for at kunne påvirke den politiske dagsorden.

*Moderator:*

*Tom Elmer Christensen, KL*



#### 4. Kystbeskyttelse

Kommunerne overtager i 2018 myndighedsopgaven om kystbeskyttelse. I dette møde afprøver vi kommunernes nye myndighedsopgave. Efter en introduktion til opgaven deler vi forsamlingen i hold, der hver især har rollen som teknisk udvalg i en kystkommune. Holdene gennemfører et rollespil: Udvalgene får forelagt en sag, som de drøfter og beslutter. Efter beslutningen får udvalget lejlighed til at forklare beslutningen over for en journalist fra lokalpressen.

#### 5. Skybrud og storm rammer din kommune

Hvordan skal kommune, redningsberedskab og vandforsyning m.fl. agere og samarbejde i forbindelse med hændelser som følge af klimaændringer. Gennem et situationsspil skaber vi opmærksomhed på det samspil, der skal være mellem aktørerne ved den akutte hændelse og den langsigtede klimatilpasning. Temamødet foregår som et situationsspil med efterfølgende dialog.

*Moderator:*

*Jonas Kroustrup, projektleder i Chora Connection*

#### 6. Strategisk ejendomsadministration

##### – kommunernes ejendomme som ramme for mere velfærd

Kommunerne ejer tusindvis af bygninger og bruger hvert år over 15 mia. kr. på at drive og vedligeholde sine ejendomme. Kommunernes bygninger udgør de fysiske rammer for størsteparten af al kommunal aktivitet, og udviklingen af bygningernes funktionalitet og tilstand er derfor en vigtig forudsætning for udviklingen af den kommunale service og velfærd i en tid, hvor der er pres på kommunernes ressourcer. Der er et kæmpe potentiale for at kommunerne kan løfte store velfærdsudfordringer gennem en strategisk tilgang til rollen som bygningsejer. Men det er samtidig et vilkår for de kommunale beslutningstagere, at der er mange og stærke interesser i brugen af de kommunale bygninger, som gerne vil udfordre de konkrete tiltag der ligger i en ejendomsstrategi. På temamødet vil vi beskæftige os med vilkårene for, at de kommunale beslutningstagere kan træffe og gennemføre strategiske beslutninger for kommunens ejendomme; hvad er vigtigt, og hvordan kan forvaltningen understøtte beslutningsprocessen?

*Oplægsholder:*

*Peter Bjerre Mortensen, professor ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet*

#### 7. Affald som ressource

Nye kommunale affaldsplaner skal udarbejdes og vedtages i 2018. Kom og bliv klædt på til strategisk affaldstækning: Borgerinddragende processer til affaldssortering, tværgående samarbejder mellem kommuner og affaldsselskaber, smarte affaldsløsninger, undervisning på institutioner giver gode vaner i husstanden, indsamling af organisk affald, hvad virker i etageejendomme, parcelhuse og sommerhuse, hvordan fremme kommunen direkte genbrug? Kort sagt: Hvad kan kommunen gøre for at forankre ressourcedagsordenen?

*Oplægsholder:*

*Ole Morten Petersen, direktør i Dakofa*

#### 8. Gode byer – hvor og hvordan vil vi bo?

Personlige ønsker og valg samt de generelle samfundstendenser er udslagsgivende for, hvor vi bosætter os. Det stiller store krav til en skarp bosætningsstrategi og de nødvendige politiske prioriteringer i en langsigtet kommunal planlægning. Boligøkonomisk Videncenter står bag en ny analyse, der hjælper med at indkredse tendenser og forskydninger i vores bosætning. Direktør Curt Liliegreen fortæller indledningsvis om SMILE og giver eksempler på den udvikling i bosætningen, der tegner sig frem til 2040. To politiske beslutningstagere giver en replik på oplægget. Vi diskuterer herudfra, hvordan vi praktisk planlægger for at skabe de gode byer.

*Oplægsholder:*

*Curt Liliegreen, direktør i Boligøkonomisk Videncenter*



# PRAKTISKE OPLYSNINGER

## Tid og sted

TEKNIK & MILJØ '18 afholdes den 12.-13. april 2018 i Aarhus på Radisson Blu Scandinavia Hotel.

## Tilmelding

Link til tilmelding findes på KL's hjemmeside [tilmeld.kl.dk/tm18](http://tilmeld.kl.dk/tm18). Tilmelding åbner den 27. februar 2018 kl. 12.00. Tilmeldingsfristen er den 26. marts 2018.

Ved tilmelding vælges 1 strategisk møde, 1 udflugt og 2 temamøder samt om man ønsker en lunchbag to-go med sig hjem, efter konferencen er slut. I forbindelse med tilmelding er det endvidere muligt at bestille hotel.

Alle spørgsmål vedr. tilmelding (valg af strategisk møde, udflugter, temamøder) bedes rettet til [tm18@kl.dk](mailto:tm18@kl.dk) eller 3057 0790

Spørgsmål vedr. hotel bedes rettet direkte til Kongreskompagniet på [tm18@kongreskompagniet.dk](mailto:tm18@kongreskompagniet.dk) eller telefon 8629 6960

## Pris

Kommuner:  
Kr. 4.950,-

Øvrige deltagere:

Kr. 6.950,-

*Alle priser er ekskl. moms.*

## Parkering

Der er mulighed for parkering ved konferencedet, Radisson Blu Scandinavia Hotel.

*Tilmeld dig, læs mere og hold dig løbende opdateret på programmet på [tilmeld.kl.dk/tm18](http://tilmeld.kl.dk/tm18)*

# KL

KL  
Weidekampsgade 10  
2300 København S  
Tlf. 3370 3370  
[kl@kl.dk](mailto:kl@kl.dk)  
[www.kl.dk](http://www.kl.dk)  
@kommunerne  
[facebook.com/kommunerne](https://www.facebook.com/kommunerne)

Produktion: Kommuneforlaget A/S

Design: e-Types

Foto: Forside: Åbning af Kulturhovedstad 2017. Fotograf Jan Kejser

Side 2: ARoS Kunstmuseum (2004). Fotograf Peter Gramstrup Jensen | Schmidt Hammer Lassen Architects

Side 4: GRUNDFOS Kollegiet (2012), Aarhus Ø. Fotograf Mikkel Frost | CE-BRA

Side 6: Latinerkvarteret

Side 8: Den Grønne Ambassade, Bispetorvet. Fotograf Kirstine Mengel

Side 9: Aarhus Letbane, Etape 1

Side 10: Nedrivning af blokke, Gellerupparken

Side 11: Galloway kvæg, Kasted Mose

Side 12: TEKNIK & MILJØ '17